

Magdalena Skrejko
Muzeum Fotografii w Krakowie

Biblioteka Muzeum Historii Fotografii im. Walerego Rzewuskiego w Krakowie

Streszczenie: Artykuł przedstawia bibliotekę funkcjonującą w Muzeum Fotografii w Krakowie. Opisuje jej historię — powstanie i rozwój na tle dziejów Muzeum, jest próbą scharakteryzowania miejsca, jakie zajmuje w strukturze Muzeum. Omówiono w nim zbiory biblioteki oraz proces ich digitalizacji oraz wyodrębniono kolekcje, ze szczególnym uwzględnieniem zbioru podręczników do fotografii z pierwszej połowy XX w. oraz autografów i dedykacji. **Słowa kluczowe:** biblioteka muzealna, biblioteka specjalna, księgozbiór specjalistyczny, digitalizacja, fotografia, zbiory specjalne.

Historia

Dzieje biblioteki — będącej integralną częścią Muzeum Fotografii w Krakowie — nieodłącznie wiążą się z historią samego Muzeum i dlatego należy opisać je w kontekście tej instytucji. Księgozbiór ściśle łączy się z profilem Muzeum i jako taki warunkowany jest potrzebami działów merytorycznych, służy bowiem pracownikom jako warsztat do naukowego opracowania zbiorów muzealnych. Zgromadzony księgozbiór odzwierciedla historię Muzeum, jego misję, zadania, politykę gromadzenia zbiorów oraz kształtowanie się poszczególnych kolekcji, czy wreszcie zainteresowania samych pracowników — kustoszy sprawujących opiekę nad zabytkami.

W bibliotece zgromadzono piśmiennictwo specjalistyczne o charakterze naukowym, uwzględniające potrzeby odbiorców, przede wszystkim zainteresowania badaczy skupiających się na fotografii, technice jej wytwarzania, historii oraz ikonografii. Przeszłość i teraźniejszość, historia i postęp, jaki dokonał się w ostatnich latach, mają pierwszorzędny wpływ na charakter i kształt księgozbioru. Jednak aby dobrze zrozumieć działanie biblioteki muzealnej należy przyrzeć się bliżej dziejom samego Muzeum¹.

Państwowe Muzeum Fotografii w Krakowie (dalej: MF) zostało utworzone 31 grudnia 1986 r., na bazie zbiorów Muzeum Historii Fotografii im. Władysława Bogackie-

¹ Więcej na ten temat: Król Lucyna, Skrejko Magdalena, *Muzeum Historii Fotografii im. Walerego Rzewuskiego w Krakowie w środowisku lokalnym i przestrzeni miejskiej Krowodrzy*. W: Strojnowska Dorota (red.), *Krowodrza: przestrzeń i tożsamość*, Kraków, 2017, s. 141–150.

go², działającego przy Krakowskim Towarzystwie Fotograficznym (KTF)³. Pierwszą siedzibą Muzeum był Pałac Pugetów przy ulicy Starowiślniej 13. Od jesieni 1987 r. Muzeum mieściło się w Kamienicy Hetmańskiej przy Rynku Głównym 17 (z wejściem także od strony ulicy Brackiej 4). W lipcu 1992 r. MF wprowadziło się do modernistycznej willi przy ulicy Józefitów 16⁴.

W styczniu 1999 r. Muzeum wpisano do rejestru instytucji kultury, dla których organizatorem jest Gmina Miejska Kraków, a 12 lutego 2014 r. włączono do Państwowego Rejestru Muzeów⁵. W 2007 r., w dwudziestą rocznicę istnienia, Muzeum otrzymało imię Walerego Rzewuskiego⁶.

Muzeum Fotografii w Krakowie (Muzeum ma prawo używać skróconej nazwy)⁷ to jedyna państwowa instytucja w Polsce, której głównym obiektem zainteresowania jest fotografia. Zadaniem Muzeum jest: gromadzenie, opracowywanie, przechowywanie, konserwowanie oraz upowszechnienie wiedzy o fotografii i technice fotograficznej. Powinności instytucji dookreślono w dokumencie pt. *Polityka Gromadzenia Zbiorów Muzeum Historii Fotografii im. Walerego Rzewuskiego w Krakowie z 2 listopada 2016 r.*:

Misją Muzeum jest dbanie o powierzone dziedzictwo kulturowe, uzmysławianie roli przeszłości i pamięci we współczesnym społeczeństwie, ale także bycie instytucją nowoczesną, rozumianą jako miejsce żywych spotkań i wymiany poglądów dotyczących współczesnych problemów wizualności oraz kanonów kulturowych⁸.

² Muzeum, założone w 1972 r. na mocy decyzji Krakowskiego Towarzystwa Fotograficznego, powstało ze zbiorów prywatnych prezesa KTF Władysława Klimczaka. Patron Muzeum Władysław Bogacki (1886–1975) był aktywnym fotografikiem, od 1937 r. członkiem Foto-Klubu Polskiego, zaś od 1957 r. członkiem Związku Polskich Artystów Fotografików. Zdobył złoty medal na IV Międzynarodowym Salonie Fotografiki w 1933 r. oraz nagrodę na I Polskiej Wystawie Fotografii Ojczyźnej w 1938 r. Zob. Stachowski Antoni Henryk (red. prowadzący), *Encyklopedia Krakowa*, Warszawa–Kraków, 2000, s. 74, 638.

³ Krakowskie Towarzystwo Fotograficzne – tą nazwą od 1902 r. posługiwało się Towarzystwo Fotografów Amatorów, od 1927 r. znane jako Fotoklub YMCA, po 1945 r. jako Polskie Towarzystwo Fotograficzne Oddział Wojewódzki w Krakowie, zaś od 1960 r. jako samodzielne Krakowskie Towarzystwo Fotograficzne. KTF zrzesza fotografów amatorów. Do jego zadań należy organizowanie wystaw, szkoleń, konkursów w zakresie fotografii, realizacja projektów wystawienniczych i wydawniczych. Tamże, s. 500.

⁴ Dom własny krakowskich przedsiębiorców Henryka i Michała Fleischerów.

⁵ Zob. *Państwowy Rejestr Muzeów*, 2018, <http://bip.mkidn.gov.pl/pages/rejestry-ewidencje-archiwa-wyka/zy/rejestry-muzeow.php> [dostęp: 2018-09-04].

⁶ Walery Rzewuski (1837–1888) – fotograf, radny miejski i działacz społeczny. Właściciel atelier mieszczącego się kolejno przy ulicach: Krupniczej 5, Kopernika 29, od 1867 r. przy obecnej ul. Westerplatte. Autor fotografii portretowych krakowian, zdjęć aktorów i powstańców styczniowych, twórca tzw. żywych obrazów. Fotograf Krakowa, autor pierwszej panoramy miasta z 1860 r. Inicjator zasypiania koryta starej Wisły, budowy nowego teatru, reformy straży pożarnej; członek komitetów: Odbudowy Sukiennic, do spraw zorganizowania Muzeum Narodowego w Krakowie oraz Budowy pomnika Adama Mickiewicza. W testamencie zobowiązał spadkobierców do powołania szkoły fotograficznej oraz ufundowania nagrody dla autora polskiego podręcznika fotografii. Zob. Stachowski Antoni Henryk (red. prowadzący), *Encyklopedia Krakowa*, Warszawa–Kraków, 2000, s. 871.

⁷ Na podstawie Statutu Muzeum Historii Fotografii im. Walerego Rzewuskiego w Krakowie, zatwierdzonego Uchwałą nr LIV/1111/16 Rady Miasta Krakowa z dnia 12 października 2016 r.

⁸ Więcej informacji na stronie internetowej: *Muzeum Historii Fotografii*, 2018, <http://www.mhf.krakow.pl> [dostęp: 2018-09-04].

Powstanie i rozwój zbiorów bibliotecznych

Księgozbiór gromadzono od chwili powołania Muzeum. Pomimo że koncepcja rozwoju instytucji przewidywała gromadzenie zbiorów bibliotecznych i archiwalnych, biblioteki nie zorganizowano, a jedynie skupowano i magazynowano książki oraz czasopisma fotograficzne. Nie zatrudniono też wykwalifikowanego bibliotekarza. Zgromadzono wówczas fragmentaryczny zbiór piśmiennictwa o tematyce fotograficznej, nietworzący jednak spójnego zespołu. Z księgozbioru wyodrębniono:

- encyklopedie i słowniki (języków obcych i biograficzne);
- poradniki i podręczniki z zakresu fotografii wydawane w latach 50.–70. XX w., często w języku niemieckim;
- niekompletne polskie czasopisma fotograficzne z okresu międzywojennego;
- czasopisma fotograficzne obce (radzieckie, czeskie, niemieckie, bułgarskie z lat 70. XX w.);
- serie popularnych w międzywojniu poradników fotograficznych autorstwa fotografików działających w latach 20.–30. XX w.;
- nieliczne podręczniki fotografii, także te z początku XX w.;
- książki z zakresu historii i historii sztuki;
- albumy krajoznawcze, bogato ilustrowane fotografiami;
- „Tygodnik Ilustrowany” i „Światowid”, jako przykłady prasy ilustrowanej.

Wraz z książkami i czasopismami do biblioteki trafiły archiwalia i dokumenty, będące najczęściej uzupełnieniem przekazywanych do Muzeum kolekcji fotograficznych, stanowiące wraz z nimi spuścizny rodzinne.

Pierwszą książnicę zorganizowano dopiero po przeprowadzce Muzeum do wili przy ul. Józefitów 16. W drugiej połowie lat 90. XX w., w wyremontowanym niedużym pomieszczeniu utworzono bibliotekę podręczną. Założono księgi inwentarzone, rozpoczęto celowe i systematyczne gromadzenie literatury fachowej ze szczególnym uwzględnieniem:

- historii fotografii polskiej;
- historii fotografii światowej;
- techniki i technologii fotografii;
- albumów fotografów polskich i światowych;
- historii i wojskowości.

Ze względu na warunki lokalowe księgozbiór udostępniano prawie wyłącznie pracownikom MF.

W tym samym czasie nawiązano kontakty z wieloma instytucjami — muzeami i galeriami zajmującymi się gromadzeniem, opracowywaniem, udostępnianiem i badaniami nad fotografią. W MF zgromadzono wówczas zbiory dokumentujące aktywność instytucji i osób prywatnych, najczęściej fotografów — nierzadko członków Związku Polskich Artystów Fotografików (ZPAF) — w obszarze fotografii. W ten sposób podjęto próbę utworzenia w muzealnej bibliotece centrum o wydarzeniach fotograficznych w Polsce.

Zgromadzono liczne zbiory obejmujące:

- katalogi wystaw;
- plakaty wystaw fotograficznych;
- materiały pokonferencyjne i sprawozdania z działalności organizacji fotograficznych;
- materiały biograficzne fotografów.

Dodatkowo udało się skompletować zbiór polskich czasopism fotograficznych publikowanych od lat 40. do 80. XX w., w tym rzadkie zeszyty „Obscure”.

W 2000 r. księgozbiór przeniesiono do dwóch pomieszczeń. W większym zorganizowano czytelnię z wolnym dostępem do półek, mniejsze przeznaczono na pokój pracy bibliotekarzy oraz umieszczono w nim pozostałe zbiory. Biblioteka w dalszym ciągu nie miała wyodrębnionego magazynu.

W latach 2000–2015 zbiory biblioteki rozszerzono o:

- instrukcje obsługi sprzętu fotograficznego, foldery, katalogi i cenniki, stanowiące obecnie duży, usystematyzowany zbiór;
- zbiór kalendarzy ilustrowanych fotografiami;
- książki na temat interpretacji, analizy i teorii fotografii oraz kontekstów fotograficznych;
- serie wydawnicze: „Decades of the 20th Century” i „Aperture Masters of Photography”;
- publikacje dotyczące muzealnictwa i konserwacji.

Księgozbiór systematycznie uzupełniano o nowe tytuły z zakresu historii fotografii, między innymi zakupiono czterotomową publikację *The History of European Photography 1939–1969*. W 2013 r. do zbiorów trafiła kolekcja katalogów wystaw, zebrana przez fotografa Janusza Nowackiego (ur. 1939), którą przechowuje się, zachowując układ zaproponowany przez kolekcjonera.

Po roku 2000 wzrosło zainteresowanie historią fotografii i teorią obrazu wśród studentów krakowskich uczelni wyższych, czego rezultatem stało się powiększenie księgozbioru o prace licencjackie, magisterskie i dyplomowe dotyczące szeroko pojętej działalności fotograficznej — pisane niejednokrotnie na podstawie zbiorów fotograficznych przechowywanych w MF⁹. Jednocześnie na bieżąco gromadzono dokumentację działalności wystawienniczej MF, do zbiorów trafiły więc: katalogi wystaw, katalogi zbiorów, plakaty oraz druki ulotne.

W 2015 r. zbiory biblioteki powiększono między innymi o bezcenne dokumenty Cechu Fotografów w Krakowie (sprawozdania, kwestionariusze zakładów fotograficznych, umowy o naukę) z lat ok. 1918–1952 oraz, nieliczne ale różnorodne,

⁹ Wśród wielu prac na uwagę zasługują: praca licencjacka *Twórczość fotograficzna Bolesława Gardulskiego w kręgu polskiego piktorializmu* (2012) oraz praca magisterska *Twórczość fotograficzna i publicystyczna Antoniego Wieczorka (1898–1940) w kręgu Nowej fotografii* (2015), których autorem jest historyk sztuki Kamil Kłeczek. Anna Mozela, absolwentka Wydziału Filozoficznego Akademii Ignatianum w Krakowie, rozprawę doktorską *Fotograficzna twórczość Andrzeja Różyckiego — między tradycją a nowoczesnością* (2016) napisała w oparciu o kolekcję zgromadzoną w MF.

materiały po fotografach (legitymacje, notatki warsztatowe, slajdy). W zbiorach znalazły się też prace warsztatowe fotografki i działaczki szczecińskiego środowiska fotograficznego Krystyny Łyczywek (ur. 1920).

W lutym 2017 r. Biblioteka Muzeum Historii Fotografii im. Walerego Rzewuskiego otrzymała niecodzienny prezent. David Alan Harvey (ur. 1944) — amerykański fotograf, członek agencji fotograficznej Magnum i wieloletni współpracownik magazynu „National Geographic” — podarował do księgozbioru publikacje wykonane według swojego pomysłu. Z luźnych kart jednej z nich można nawet ułożyć własną, niepowtarzalną książkę.

Obecnie biblioteka, w miarę otrzymywanych środków, kontynuuje działania prowadzące do powiększenia zasobu o nabytki związane z szeroko pojętą fotografią, jej historią, techniką i technologią oraz towarzyszącymi jej kontekstami. Planuje się uzupełnienie zbiorów nie tylko o publikacje historyczne, ale także zagraniczne wydawnictwa naukowe z dziedziny historii i teorii fotografii/obrazu. Na bieżąco gromadzone są także różnorodne publikacje zilustrowane fotografiami ze zbiorów MF. Od niedawna biblioteka gromadzi książki w formie PDF-ów.

Organizacja biblioteki i jej miejsce w strukturze Muzeum

Zbiory Muzeum Fotografii w Krakowie składają się z: kolekcji głównej, którą tworzą fotografie oraz sprzęt fotograficzny i filmowy, zbioru materiałów pomocniczych, kolekcji fotografii wirtualnych oraz zbiorów bibliotecznych. Obecnie biblioteka mieści się w strukturze pionu zarządzania zbiorami i podlega bezpośrednio głównemu kuratorowi.

W zbiorach bibliotecznych wyodrębniono: książki, czasopisma, plakaty, kalendarze, dokumenty życia społecznego i zbory specjalne. W dziale rejestrowana jest także dokumentacja bieżącej działalności Muzeum. Tu opracowuje się obrazy cyfrowe powstałe przy okazji wystaw i imprez muzealnych, takich jak: wernisaże i finisaże, lekcje muzealne, warsztaty, prelekcje i spotkania z fotografami.

W bibliotece zatrudniona jest absolwentka bibliotekoznawstwa i informacji naukowej UJ oraz Podyplomowego Studium Muzealnictwo UJ. Czasowo pracowali w niej także historycy.

Ogromne znaczenie dla rozwoju biblioteki ma współpraca między bibliotekarzem a pracownikami merytorycznymi Muzeum. O zakup poszczególnych tytułów najczęściej wnioskuje sami pracownicy, a nabywanie innych jest z nimi konsultowane.

W latach 1991–2015 w bibliotece inicjowano działalność wydawniczą, w dziale dysponowano przydzielonym Muzeum numerem ISBN, wykonywano prace redakcyjne publikacji Muzeum. Było to przyczynkiem do podniesienia kwalifikacji bibliotekarza o Podyplomowe Studia Edytorskie Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Zdj. 1. Siedziba Muzeum przy ulicy Józefitów 16. Fot. Dorota Marta.

Zdj. 2. Czytelnia i miejsce spotkań. Fot. Dorota Marta.

Zdj. 3. Wydawnictwa naukowe z dziedziny teorii obrazu i albumy fotograficzne. Fot. Dorota Marta.

Zdj. 4. Faksymile autografu Davida Alana Harveya. Fot. Dorota Marta.

Zdj. 5. Książki подарowane przez Davida Alana Harveya. Fot. Dorota Marta.

Współpraca

W marcu 2014 r. biblioteka MF podpisała Porozumienie o Współpracy w Ramach Konsorcjum Bibliotek Artystycznych, w skład którego weszły: Mediateka ASP w Szczecinie, Centrum Sztuki Współczesnej „Znaki Czasu”, Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Krakowie, Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN Biblioteka Wydziału Sztuki, Biblioteka Śląska Dom Oświaty. Celem powołanego Konsorcjum było stworzenie jednolitej polityki gromadzenia i udostępniania zbiorów z dzieł sztuki wizualnych i muzycznych, wspólne pozyskiwanie środków na zakup nowych pozycji, jednolita przestrzeń online z dostępem zewnętrznym, wreszcie wspólna wirtualna przestrzeń warsztatowa, dyskusyjna i wystawiennicza w formie nowoczesnej platformy dla bibliotek artystycznych. Platforma była by także miejscem prezentacji własnych realizacji artystycznych w wirtualnej galerii. Pomysłodawczynią zawiązania konsorcjum jest Marta Kostecka, ówczesna kierowniczką Działu Informacji Naukowej Mediateki Akademii Sztuki w Szczecinie. Konsorcjum działa opornie, a zapowiadana platforma prezentująca jego członków jak dotąd nie powstała. Dzięki uczestnictwie w Konsorcjum i współpracy z Mediateką, przez pięć miesięcy 2015 r. w bibliotece można było korzystać z bezpłatnego, pełnego dostępu do platformy ARTSTORE.

Kolekcja zbiorów bibliotecznych i proces ich digitalizacji

W 2013 r., w ramach Wieloletniego Programu Rządowego Kultura+, zaczęto digitalizować — obok kolekcji muzealnych — również zbiory biblioteczne. Celem digitalizacji było zabezpieczenie cennych oryginałów, nierzadko jednostkowych egzemplarzy, oraz ich archiwizacja i udostępnienie, w tym także w domenie publicznej. Działania służyły również promocji zbiorów i kolekcji zgromadzonych w MF. Dzięki środkom finansowym pozyskiwanym w kolejnych latach, proces dyskretyzacji, archiwizacji i udostępniania zbiorów zyskał nowoczesną i w pełni profesjonalną formę.

Skanowanie zbiorów bibliotecznych rozpoczęto od przykładowych egzemplarzy kalendarzy i plakatów wystaw fotograficznych. Zeskanowano wówczas 100 kalendarzy i 200 plakatów. Rok później cyfryzacji poddano już: 154 książki, 124 czasopisma oraz 581 dokumentów archiwalnych. W kolejnym roku zbiór zdigitalizowanych materiałów powiększył się o 20 książek i 220 czasopism. Przy wyborze obiektów wzięto pod uwagę ich unikatowy charakter, wartość historyczną i artystyczną oraz ich znaczenie zarówno dla historii rzemiosła fotograficznego, jak i sztuki fotograficznej o ambicjach artystycznych.

Zdigitalizowano książki znakomitych polskich fotografików — praktyków i teoretyków fotografii, członków Fotoklubu Polskiego: Tadeusza Cypriana (1898–1979), Antoniego Wieczorka (1924–1992) i Józefa Świtkowskiego (1876–1942); serię wydawnictwa Księgarnia Władysława Wilaka (1872–1945) z lat 1936–1939; unikatowy zbiór o charakterze popularno-naukowym z serii Samouczek Techniczny oraz publikacje Brunona Kotuli (1898–1961) z Cieszyna z lat 1924–1927. Wszyst-

kie zaproponowane do digitalizacji tytuły podkreślają wkład polskich autorów w rozwój piśmiennictwa fotograficznego przed rokiem 1939.

Cyfrzacją objęto spójną kolekcję katalogów wystaw fotograficznych dwudziestolecia międzywojennego oraz bezcenny zbiór czasopism fotograficznych, począwszy od publikowanego jeszcze przed I wojną światową „Fotografa Warszawskiego”. Ponadto zdigitalizowano zeszyty czasopism międzywojennych: „Fotografa Polskiego”, „Miesięcznika Fotograficznego”, „Nowości Fotograficznych”, „Kamery Polskiej” i „Polskiego Przeglądu Fotograficznego” oraz wszystkie numery pierwszego powojennego pisma dla fotografów „Świat Fotografii”. Wśród wytypowanych archiwaliów znalazły się nieprezentowane jeszcze i niepublikowane nalepki, reklamujące wystawy fotograficzne krajowe i międzynarodowe z lat 1963–1994, a także koperty firmowe zakładów fotograficznych i magazynów sprzedaży sprzętu fotograficznego. Zbiór archiwaliów uatrakcyjniają exlibrisy fotografików i teoretyków sztuki fotograficznej: Edwarda Hartwiga (1909–2003), Ignacego Płazewskiego (1899–1977), Krystyny Łyczywek (ur. 1920).

W związku z szerzącą się modą na wykonywanie zdjęć aparatami manualnymi i popularnością fotografii analogowej podjęto decyzję o cyfrzacji liczącego 350 egzemplarzy zbioru instrukcji obsługi i folderów sprzętu fotograficznego.

W 2015 r. zdigitalizowano znakomitą część pamiątek po fotografach zrzeszonych w Cechu Fotografów, między innymi kwestionariusze i sprawozdania prowadzonych przez nich zakładów fotograficznych. Częściowo cyfrzacji poddano zbiór umów o naukę, czyli dokumentów zawieranych pomiędzy mistrzami a opiekunami przyszłych uczniów. Najstarsze, podpisane w latach 1916–1918, sygnowali znakomici fotografowie: Józef Sebald (1853–1931), Jakub Gols i August Jaderny (1869–1921).

Na digitalizację oczekują zeszyty „Obscure”, rzadkiego tytułu wydawanego w latach 80. XX w. W pierwszej kolejności jednak cyfrzacji wymagają — ze względu na swoją unikatową wartość historyczną — stare podręczniki fotografii.

Do digitalizacji w przyszłości wytypowano dokumenty i akta znakomitych polskich fotografików, między innymi: Romana Stefana Ulatowskiego (1881–1959), Maksymiliana Jankowskiego (1904–1974), Władysława Jasińskiego (1921–2010), potwierdzające ich przynależność do stowarzyszeń fotograficznych: Fotoklubu Polskiego, Polskiego Towarzystwa Fotograficznego, Federacji Stowarzyszeń Fotograficznych w Polsce i organizacji rzemieślniczych — Cechu Fotografów, a także przynajmniej im tytuły w Międzynarodowej Federacji Sztuki Fotograficznej FIAP.

Zdj. 6. Publikacje uzupełniały fotografie Davida Alana Harveya. Fot. Dorota Marta.

Najcenniejsze spośród cennych — stare podręczniki fotografii¹⁰

W Bibliotece Muzeum Historii Fotografii im. Walerego Rzewuskiego zgromadzo-
no ponad 300 różnych podręczników do nauki fotografii. Na szczególną uwagę
zasługują przede wszystkim te z pierwszej połowy XX w.

W roku 1902 nakładem Księgarni Hermana Altenberga (1848–1885) we Lwo-
wie ukazała się pierwsza książka Witora Wołczyńskiego (zm. 1905) pod intry-
gującym nieco tytułem *Brewiarzyk fotograficzny*. Intytulacja książki była, jak
można się domyślać, zabiegiem celowym. Nawiązując do modlitewnika, a więc
księgi do odmawiania codziennej liturgii, autor sugerował powszednią lekturę
książki. W bibliotece MF znajduje się egzemplarz drugiego jej wydania z 1903 r.
W przedmowie do tej edycji Wiktor Wołczyński pisał:

Zupełnie wyczerpanie w handlu księgarskim „Brewiarzyka fotograficznego” zaledwie
w kilku miesiącach, spowodowało potrzebę drugiego wydania, znacznie powiększone-
go i oczyszczonego z wielu błędów, jakie się zakradły w pierwszym wydaniu¹¹.

Ta nieduża książeczka o wymiarach 11 × 17 cm, licząca 188 stron liczbowanych
i 20 nienumerowanych, podzielona została na trzy części: *Proces negatywowy*, *Pro-
ces pozytywowy* oraz *Diapozytywy i powiększenia*. Autor opatrzył *Brewiarzyk* — co
bardzo istotne i ciekawe — w *Słowniczek ważniejszych chemikalii fotograficznych
w językach: polskim, łacińskim i niemieckim wraz z znakami chemicznymi*.

Nakładem Polskiego Towarzystwa Miłośników Fotografii w Warszawie uka-
zało się w roku 1915 drugie wydanie *Podręcznika Fotografii* doktora Eduarda Vo-
gla, przerobione i uzupełnione pod kierunkiem Stanisława Szalaya (1867–1923)
i Jana Jaroszyńskiego (1876–1956).

Podręcznik składa się z sześciu rozdziałów, opisujących przyrządy i materia-
ły oraz technikę wykonania negatywów, odbitek i fotografii barwnych. Książkę
uzupełniono o skorowidz i reklamy warszawskich składów aparatów i przyborów
fotograficznych. Przewodnik zawiera 10 tablic z fotografiami, na których poka-
zano technikę posługiwania się aparatem fotograficznym, a także różnice wyni-
kające z wyboru sposobu i okoliczności fotografowania. Książkę uzupełniają 134
rysunki przyrządów fotograficznych: kamer, obiektywów, statywów, migawek,
wag, lamp a nawet płuczek. Pomocne każdemu praktykującemu fotografowi były
wykresy przedstawiające schematyczne działania sprzętów i narzędzi wykorzy-
stywanych w pracowniach. Ciekawostką jest *Spis preparatów chemicznych używa-
nych w fotografii*, w którym, w porządku alfabetycznym, podano nazwę polską,
formułę chemiczną, nazwy: łacińską, francuską, niemiecką i niekiedy angielską.
Podręcznik krok po kroku pokazuje jak poprawnie wykonać zdjęcie, podsu-
wa sposoby najlepszego wykorzystania sprzętu fotograficznego.

¹⁰ Artykuły na ten temat publikowane były cyklicznie na stronie: *Muzeum Historii Fotografii*, 2018, <http://www.mhf.krakow.pl> [dostęp: 2018-09-04].

¹¹ Wołczyński Wiktor, *Brewiarzyk fotograficzny*, Lwów, 1903, s. VI.

W 1928 roku Kazimierz Greger (1887–1967), właściciel Składu Aparatów i Przyborów Fotograficznych z Poznania, wydał *Podręcznik fotografii dla początkujących* Tadeusza Cypriana i Bolesława Gardulskiego (1885–1961). Rok później w tym samym wydawnictwie ukazało się drugie wydanie książki, rozszerzone i uzupełnione. Książka formatu 15 × 12 cm, licząca 107 stron, podzielona została na pięć części, z których rozdziały I–III opracował dr Tadeusz Cyprian, a kolejne Bolesław Gardulski. Autorzy odpowiadają na pytanie: skąd bierze się obraz fotograficzny?, opisują materiał negatywowy i pozytywowy, przedstawiają procesy wywoływania i utrwalania fotografii, omawiają zagadnienia dotyczące powiększeń. Tekst uzupełniają rysunki aparatów fotograficznych: kamer składanych, lustrzanych i na błony zwijane, a nawet stereoskopowych, ale także migawek, statywów, obiektywów. I choć rysunki wydają się dziś nieco zabawne i naiwne, warto się im dobrze przyjrzeć. Książka uzupełniona została o tabelę naświetleń ułożoną przez dr. Tadeusza Cypriana, której przedruk autor zastrzegł sobie w podpisie. Nie umknie uwadze czytelnika 12 tablic, przedstawiających portrety i krajobrazy w pozytywie i negatywie, za pomocą których autorzy objaśniają różnice oświetlenia, przerysowania perspektywiczne, negatywy niedowołane i przewołane czy nierównomierne zalanie emulsji.

W celu pozyskania do zbiorów biblioteki unikatowych podręczników, systematycznie prowadzi się poszukiwania wśród kolekcjonerów i penetruje się rynek antykwaryczny.

Autografy i dedykacje

Początkowo przypadkowo i nieśmiało, z biegiem czasu odważniej, coraz bardziej świadomie i celowo, biblioteka zabiegała o książki i publikacje opatrzone autografami i dedykacjami fotografów. Zdobywała je kupując publikacje już sygnowane przez fotografów, bądź prosząc ich o odręczny wpis.

Wśród najcenniejszych są książki darowane artystom przez innych artystów. Do takich należy katalog wystawy z dedykacją pisaną ręką Edwarda Hartwiga (1909–2003) dla Henryka Hermanowicza (1912–1992):

Kochanemu Henrykowi/ Serdecznemu Przyjacielowi/ Zawsze Pełen Uznania/ Za umiłowanie Kraj/ oraz [nieczytelnie] osiągnięć/ Twórczych w dziedzinie/ fotografii — przesyłam/ katalog mojej indywidualnej/ najnowszej wystawy/ w warszawskiej Zachęcie/ Zasyłam serdeczności/ Ściskam dłoń/ E. Hartwig/ Warszawa 15 VI — 1989¹².

Na okładce innej swojej publikacji, *Lublin. Stare Miasto* Edward Hartwig zapisał:

Mojej koleżance Obrąpalskiej/ E. Hartwig [nieczytelnie] 19.V–55.¹³

W albumie *Cztery pory roku. Kraków w fotografii Henryka Hermanowicza* odnajdujemy dedykację dla nestora fotografii Stanisława Muchy (1895–1976). Swoje książki zadedykowali, między innymi: Zbigniew Dłubak (1921–2005) — Krysty-

¹² Pierściński Paweł, Szustakowska Helena, *Edward Hartwig: moja galeria*, Warszawa 1989.

¹³ Hartwig Edward, *Lublin: Stare Miasto*, Warszawa 1955.

nie Łyczywek (ur. 1920), Zbigniew Tomaszczuk (ur. 1949) – Januszowi Nowackiemu (ur. 1939). Siedem książek z kolekcji biblioteki MF opatrzonych jest autografami Adama Bujaka. Ponadto w bibliotece zebrano publikacje z odręcznymi wpisami innych znakomitych fotografików: Pawła Pierścińskiego (1938–2017), Ryszarda Horowitza (ur. 1939), Zygmunta Rytki (ur. 1947), Konrada Karola Pollescha (ur. 1940), Andrzeja Dudka-Dürera (ur. 1953), Janusza Korpala (1925–2010), Piotra Sawickiego (ur. 1948) i Mieczysława Żbika (ur. 1931).

Przyszłość – szkic wizji funkcjonowania biblioteki

W roku 2017 Muzeum zdobyło niezbędne środki na przeprowadzanie kompleksowego remontu willi przy ul. Józefitów 16. W zmodernizowanym budynku powstaną otwarte, udostępniane publiczności magazyny studyjne.

W grudniu 2016 r. Muzeum Fotografii pozyskało od Gminy Miejskiej Kraków budynek przy ul. Rakowieckiej 22. Po przeprowadzeniu generalnego remontu i adaptacji budynku – zabytkowego warsztatu rusznikarskiego, wzniesionego na przełomie XIX i XX w. w ramach rozbudowy dawnej Zbrojowni, będącej fragmentem kompleksu Twierdzy Kraków – powstanie w tym miejscu centrum wystawienniczo-edukacyjne. W nowocześnie zaprojektowanej, zmodernizowanej siedzibie, prezentowane będą przede wszystkim wystawy. Tu też powstanie nowoczesna biblioteka, gromadząca zbiory dla celów badań naukowych¹⁴. Planuje się nabycie nowego programu bazodanowego do opracowywania zbiorów biblioteki. Na czas remontu obu siedzib, działalność wystawiennicza i edukacyjna prowadzona będzie w budynku Strzelnicy przy ul. Królowej Jadwigi 220.

Biblioteka MF – kolekcjonująca głównie materiały związane z fotografią – historią i sztuką jej wytwarzania, kolekcjonerstwem, rozwojem medium, teorią obrazu czy zapisaną na niej ikonografią – zajmuje szczególne miejsce wśród bibliotek fachowych.

Jej zadania (pomijając podstawowe) należy w przyszłości poszerzyć w taki sposób, by sama w sobie była rozumiana jako źródło informacji na temat dziedzictwa fotograficznego Polski.

Dąży się do tego, by biblioteka docelowo stała się miejscem charakteryzującym się pozytywnym klimatem i przychylną atmosferą, które podniosą wartość i prestiż samej biblioteki, co przełoży się na sukces całej instytucji.

¹⁴ Więcej na ten temat można przeczytać w: Gębala-Pietras Adrianna, Świca Marek, *Muzeum Historii Fotografii w Krakowie*, „Renowacje i Zabytki”, 2018, nr 1, s. 84–88.

Bibliografia

- Gębala-Pietras Adrianna, Świca Marek, *Muzeum Historii Fotografii w Krakowie*, „Renowacje i Zabytki”, 2018, nr 1, s. 84–88.
- Hartwig Edward, *Lublin: Stare Miasto*, Warszawa 1955.
- Król Lucyna, Skrejko Magdalena, *Muzeum Historii Fotografii im. Walerego Rzewuskiego w Krakowie w środowisku lokalnym i przestrzeni miejskiej Krowodrzy*. W: Strojnowska Dorota (red.), *Krowodrza: przestrzeń i tożsamość*, Kraków 2017.
- Muzeum Historii Fotografii im. Walerego Rzewuskiego w Krakowie*, 2018, <http://www.mhf.krakow.pl> [dostęp: 2018-09-04].
- Państwowy Rejestr Muzeów*, 2018, <http://bip.mkidn.gov.pl/pages/rejestry-ewidencje-archiwa-wykazy/rejestry-muzeow.php> [dostęp: 2018-09-04].
- Pierściński Paweł, Szustakowska Helena, *Edward Hartwig: moja galeria*, Warszawa 1989.
- Stachowski Antoni Henryk (red. prowadzący), *Encyklopedia Krakowa*, Warszawa, Kraków 2000.
- Statut Muzeum Historii Fotografii im. Walerego Rzewuskiego w Krakowie, zatwierdzony Uchwałą nr LIV/1111/16 Rady Miasta Krakowa z dnia 12 października 2016 r.
- Wołczyński Wiktor, *Brewiarzyk fotograficzny*, Lwów 1903.

Library of the Walery Rzewuski Museum of the History of Photography in Krakow

Abstract: The article presents a library functioning at the Walery Rzewuski Museum of the History of Photography in Krakow. It describes its history, its origin and development against the background of the Museum's history. It is also an attempt to characterize the position the library occupies in the structure of the Museum. Library collections and the process of their digitization are discussed; particular collections are distinguished with special emphasis on the collection of photography textbooks from the first half of the twentieth century, as well as autographs and dedications. **Keywords:** library at the museum, special library, book special collections, digitalization, photograph, special collection.

